

Szép Gyula, az emlékünnepegy szervezője, mindenese így foglalta össze: „A múze-nén nevelkedett városi közönséget nem volt könnyű meggyőznünk szándékaink tisztaságáról, igazáról. De sikerült. Azok a fiatalok, akik elhagyták az országot – bár nagy úrt hagytak maguk után –, a világ bármely pontján a magyar népi kultúra szószólói, művelői maradtak...” Záróakkordként a Béke téri Diákház sporttermében nosztalgia táncház volt kivilágos virradatig.

Kóródy Elek

(Szabadság, 1997/184. 1–2. – 1997. augusztus 12., kedd)

Vége a virágkornak? 20 éves a táncház Kolozsvárt

Háromlépcsős vasárnapi rendezvénnyel emlékezett Kolozsvár az erdélyi táncház-mozgalom huszadik születésnapjára. Déli kettőkor értekezletet tartottak a Brassai Líceum dísztermében, délután ötkor díszelőadást az Állami Magyar Színház és Opera színpadán, este pedig zsíroskenyér-partival kiegészítet nosztalgiatáncházat, ott, a Monostoron, ahol a mozgalom húsz évvel ezelőtt elindult.⁴⁰

Nem volt nehéz eldöntennem, hogy a három közül melyikre megyek el. Az esti műsorra nem volt erkölcsi belépőjegyem, mivel azt, ha nyilvánosan meghirdették is, nyilván csak egy szűk kör számára képzelték el, azok örömére, akik „már akkor” oda jártak. A díszelőadás nem igazán az én műfajom, hiszen tudom, hogy a népi tánc, amennyiben tényleg az, aminek nevezik, nem a nézőközönségre tartozik, hanem azokra, akik művelik. Elmentem az értekezletre.

Pávai István vezette, aki a táncház fölfutásának időszakában az erdélyi és a moldvai magyar hangszeres népzene elismert kutatójává lett s ma Budapesten egyszerre két igencsak rangos munkahelyen is kamatoztatja a kolozsvári Zeneakadémia és Erdély népzene-termő vidékein szerzett tudását és tapasztalatát; a Néprajzi Múzeumban és a Zenetudományi Intézetben. Behatárolta az értekezlet tárgyát: nem a széki – s általában a falusi – táncházakról lesz szó, mondotta, hanem csak az azonos nevű városi jelenségről. Három kérdést javasolt megvitatásra. Először: divat volt-e a táncház? Másodsor: elitjelenség volt-e? A harmadik javasolt kérdés megvitatására nem maradt idő, s bármennyire szégyenletes is, be kell vallanom, hogy elfelejtettem.

⁴⁰ Az évfordulás táncházra nem a Monostori úti Művelődési Házban, hanem a kolozsvári Diákház tornatermében került sor 1997. augusztus 10-én.

Az elhangzott szövegek megjelennek a *Művelődés* egyik következő számában. Tartalmas olvasmány lesz!⁴¹ A bel- és külföldi hozzászólók (csakis azért nem nevezem meg egyiküket sem, mivel a felsorolásnak valamikor óhatatlanul véget kellene vetnem, ami méltánytalanság volna a meg nem nevezettekkel szemben) sok okos meglátás kifejtésével járultak hozzá a fölvetett kérdések tisztázásához, és a vezérfonaltól való elkalandozásaik is tanulságosak, megszívlelendőek voltak. A jelenséget számos megközelítésben világították meg: a táncház mint tartalmas szórakozás, mint mozgalom, mint önazonosságunk ápolása és az elidegenedés ellenszere, mint jellemalakító életforma, mint a diszkrét ellentéte, mint a megismerkedés és egymás alapos kiismerésének alkalmá, amely számos jó házasságnak vetette meg az alapját...

Az értekezleten el nem hangzottak közül elsősorban azt a pontosan adatolt és elméletileg is elmélyített történeti visszatekintést említem meg, amellyel a rendezvény tartozott volna az ügynek. Kinek jutott egyáltalán eszébe, kik voltak az első kolozsvári összejövetel kezdeményezői és résztvevői, hogyan alakult a táncázás városiak és az éneklő-táncoló falusiak kapcsolata, mit tett a mozgalomért a sajtó, a rádió, a tévé és a hanglezárási társulat, mikor, kik és milyen érvekkel ellenzték, melyik bandát hogy hívták, kik voltak tagjai és a tagok mettől meddig muzsikáltak együtt egyazon összetételben, mi volt a Kolozsvárról való kirajzás időrendje, melyek voltak a szerkértáborok emlékezetes összeveszése és kibékülései, mikor miképpen viszonyult a mozgalomhoz a támogatás, a túrés és a tiltás eszközeivel bíró államhatalom, hogyan élt tovább a táncház az államhatalmi betiltás után, miben más az 1989-es fordulat utáni táncház az azelőttihez képest...? Aki felkészült volna arra, hogy ezeket a tényeket egy harmincperces előadásban összefoglalja, hónapokon belül sikerkönyvet írhatna anyagából, néhány éven belül pedig akár bölcsészdoktori értekezést is. Ez az „aki” azonban sajnos nem állott elő. Kár volna, ha ezután sem jelentkeznék. Az utókor előtt csakis a rövidebbet húzhatja az a mozgalom, amelynek rajongói vannak ugyan, de nem akad szavahihető jegyzője, tájékozott és művelt történésze is.

A „divat-e?” vitában nem hangzott el egy kulcsszó, a „korstílus”, holott a két fogalom annyira rokon egymással, hogy közös rendszert képeznek, amennyiben a stílus úgy is értelmezhető, hogy a divatoknak az a legjava, amely kivételesen marandónak bizonyul. (A stílus korszakos jelenség a divat mulékony időszerűségével ellentétben.) Énszerintem nem baj az, hogy a táncház sokak számára ideig-óráig csak divatot jelentett, hiszen aki csatlakozott hozzá, előbb-utóbb rájött, hogy sokkal több annál. Tartalmi értékére vall, hogy ha többé-kevésbé divatként született is meg, rövidesen nemzedéki életstílussá lett („aki táncházba jár, az úgy is öltözik, az a mindennapi életben is másképpen viselkedik, az visszautasítja a nájlonkörnyezet elszemélytelenítő rontását” – vallotta valaki meggyőzően), és a tény, hogy ma már a táncházaspárok gyermekei járnak táncházba, jelzi: ez a stílus immár a második nemzedéké is, egy immár harmadik évtizedébe lépő kultúrtörténeti korszaké, amelynek a jelek szerint még koránt sincs vége.

41 Ez valószínűleg csak egy szándék lehetett: a kolozsvári *Művelődés* folyóirat nem közölte a szóban forgó kerekasztal-beszélgetést.

Az „elit-e?” vitában nem vált eléggé külön a minősítés két lehetséges alkalmazása. Először: igenis elitjelenség volt a táncház és ma is az, amennyiben indokolt elitutdatot ad tevékeny híveinek. Aki beszélt és énekelt anyanyelvén kívül, népe művészi mozdulatkincsét is anyanyelvi szinten ismeri és gyakorolja, az más, teljesebb ember, mint mi, többiek, az igenis büszke lehet erre a többletre – és legyen is rá büszke! Egészen más az az elitjelenség, amit a mozgalom értő és tájékozott kultúrtörténésze, ha jelentkezik, majd föl kell hogy rójon neki. Volt ugyanis egy áldatlan pillanat, amikor a táncház tevékenységében az örömteli közös önművelés mellett elkezdett hódítani annak ellentéte: a nyilvános, teljesítményelvű megmutatkozás lehetősége, csábítása és igénye. Akik addig mind egyenlők voltak egymással (hiszen kinek-kinek önnön képességei voltak a mértéke, nem a másé!), egyszercsak jókra és gyengékre osztattak, boldog színpad-, illetve tévéképesekre és boldogtalan többiekre. Ez a belső elitállítás jóvátehetetlenül megosztotta a közösségeket, magas lovat adott egyesek alá, másokat elbátortalanított, sőt eltávolított.

Nem hangzott el az értekezleten a „restitúció”, a „visszacsatolás” vagy valamely más hasonértelmű szó sem. Márpedig őszintétlen az a kolozsvári táncházértekezlet, amely nem mondja ki egyenes szóval, hogy Kolozsvárt a táncházat korántsem Szék és Kalotaszeg karnyújtásnyi közelsége ihlette, hanem a határon túli Budapest példája, és hogy Erdély, ha más formában is, de csakis azt kapta benne vissza Magyarországtól, amit Magyarország kapott volt Erdélytől mintegy öt évvel korábban. A hetvenes évek első felében a széki példára hivatkozó pesti táncházások mozgalma egy új magyarországi magyar nemzedék Erdéllyel való lelki és szellemi azonosulását hirdette meg, amit tételesen kijelentenie tilos lett volna, de aminek ezt a jelképes kifejezését a hatalom eltűrte. (Fontos közbevetnem: azzal, hogy a sok között például Kolinda táncház is akadt, ahol a budapesti srácok román népzeneire román népi táncokat tanultak és jártak, gyönyörűen kinyilvánította a nemzedék, hogy nem a románok ellen tüntet magyarságával, hanem, ellenkezőleg, hogy az erdélyi magyarsággal azonosulván, a románságot is bevonja természetes érdeklődésének és rokonszenvének körébe.) Az évtized második felében a pesti indíttatásra indult kolozsvári táncház kibontakozása is azt fejezte ki, hogy a kolozsvári magyar fiatalok a megosztó országhatárok és a nemzeti kommunista diktatúra ellenére, csakazértis, ugyanúgy magyaroknak érzik magukat, mint a budapesti kezdeményezők. Ma már szabad erről beszélni. Miért ne mondanók ki?

S hátha már azt is ki merhetjük mondani, ami úgyszintén föl sem vetődött az értekezleten, még olyan formában sem, hogy valaki esetleg az ellenkezőjéért kardoskodott volna: 1989 decemberében alighanem lezárult a táncház aranykora. Ma, amikor a Trianon emelte magyar–román országhatár átjárhatósága csak anyagi helyzet kérdése, amikor romániai magyarokként nemcsak a román törvényhozás, hanem a román végrehajtó politikai hatalom részesei is vagyunk, amikor semmiféle hatóság nem tiltja, hogy egyeknek valljuk magunkat magyarországi véreinkkel és a románság java is anakronisztikus csökevényeknek tartja az ellenünk izgató szélsőségesek – olykor groteszkbe átszűrő – ártásait, amikor sem nem tilos, sem nem gyanús táncházba járni, viszont a romániai magyar ifjúság előtt is megnyílt az ön-

álló nemzetiségi, illetve nemzedéki politizálás lehetősége: ma már a táncház nem annyira embersorsokba vágóan fontos intézmény, mint a hetvenes és a nyolcvanas esztendőkből volt. Kérdéses, hogy a táncházaspárok csemetéinek táncházazása valós, hiteles életjel-e még, aminek az egyik rokonszenves hozzászóló sugallotta, vagy csak a szülők stílusának átörökítése gyermekeikre. „Életforma”-e még a táncház Erdélyben, vagy csak nemes kulturális cselekvés? A kalotaszentkirályi, széki, választói tömeges néptáncfőiskolák, a maguk alkalmilag összeverődő, kül- és belföldi részvevőivel nem jellemzőbb intézményei-e az 1989 karácsonyán ránkvirradt új időknek, mint a jellegzetesen kisközösségi táncház?

Nem vagyok sem táncházas, sem táncháztörténész, csak a jelenség töprenkedő megfigyelője, aki gondolataimmal együtt a bennem fölmerült kérdéseket is megosztom itt a nyilvánossággal. Ha a kolozsvári értekezlet nyitva hagyta vagy éppen föl sem vetette őket, hátha itt, az írott sajtóban jelentkezik majd az az „aki” is, a táncházmozgalom tájékozott és elméletileg is képzett művelődéstörténésze, akinek a hiányát úgy éreztük Kolozsvárt.

László Ferenc

(A Hét, 1997/35. 8. – 1997. augusztus 28., szerda)

25 éves a kolozsvári táncház – Tranzit Ház, 2002. február 16.